

2014-12-04

TJÄNSTESKRIVELSE
KUN 2014/47-879

Kulturnämnden

Detaljplaneprogram för centrala Nacka på Sicklaön, Nacka kommun

Yttrande

Förslag till beslut

Kulturnämnden tillstyrker förslaget till detaljplaneprogram för centrala Nacka.

Sammanfattning

Ett förslag till detaljplaneprogram har upprättats för centrala Nacka.

Detaljplaneprogrammet syftar till att skapa en levande och attraktiv stadskärna i Nackas centrala delar. Programförslaget redovisar en tänkt exploatering om ca 4600 bostäder och ca 7000 bostäder med ett flertal välfärdsfastigheter i området. Programförslaget innefattar en utbyggnad av tunnelbanan varav två stationer kommer att placeras i programområdet; Järla och Forum Nacka.

Utgångspunkten i förslaget är att gestalta staden utifrån det offentliga rummet. Centrala Nacka ska innehålla en blandning av bostadstyper och upplåtelseformer, arbetsplatser handel, kultur, idrott, skolor och förskolor samt goda möjligheter till rekreation.

De kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöerna/byggnaderna inom programområdet är i huvudsak koncentrerade till området kring Järla-Birka och Järlahöjden. Byggnaderna och miljöerna berättar sin tydliga del i Nackas historia och har lyfts fram i programförslaget.

De offentliga rummen i staden ska vara attraktiva mötesplatser för alla där möjligheter till att se och höra andra, möta andra och interagera med varandra ska kunna ges. Den fysiska utformningen av det offentliga rummet påverkar livet i det och därför bör stor vikt läggas vid utformningen. Ett centralt parkstråk för gång- och delvis cykel ska i centrala Nacka fungera som en social arena där konst, kultur, idrott och rekreation binds samman i området. Stadsparken mellan stadshuset och korsningen Skvaltans väg och Vikdalsvägen blir stadsdelens vardagsrum. En naturlig samlingspunkt genom läget vid tunnelbaneuppgång och närhet till handel, bostäder, skola och idrott. Programmet har ambitionen att levandegöra torget under större delen av dygnet med plats för vistelse, uteserveringar, grönska m.m.

Kulturutbudet har i förslaget stor betydelse för att skapa en levande och attraktiv centrummiljö. Programförslaget markerar att i centrala Nacka behövs fler publika

anläggningar och aktiviteter för att stadsdelen ska bli mer attraktiv för stadsdelens och kommunens invånare. Förslaget nämner kulturhus, universitet, biograf, teater, lokaler för spontan aktivitet eller utställningshallar. Förslaget nämner också att Nacka aula med sin unika akustik och goda arkitektur bör bevaras och kan kompletteras med exempelvis verksamheter med kulturell inriktning.

Konstnärlig gestaltning i det offentliga rummet anses i programförslaget förstärka samband och knyta samman stadsdelen och samtidigt skapa trygghet, engagemang och delaktighet. Målpunkter och mötesplatser så som tunnelbanestationer, kollektivtrafikknutpunkter och torg har alla potential att utvecklas till konstnärliga gestaltungsplatser. Stadsparken kan utvecklas till ett konstcentrum och berikas med t ex scen, temporära konstutställningar och skulpturstråk. Med stöd av Öppna konsten – vision och strategi för arbetet med konst i det offentliga rummet antagen av Kommunfullmäktiga 2010 kan arbetet integreras i befintliga processer i stadsutvecklingen.

Kultur och fritidsenheten ställer sig positiv till programförslaget då kultur är väl integrerat i förslagets olika delar och har tagit hänsyn till de kulturhistoriska värden som finns i området.

- Enheten vill lägga till vattentornet i Jarlaberg i den listning av kulturhistoriska byggnader som nämns som viktiga att bevara.
- Viktigt att ta med är de konstverk som av olika skäl kommer att behöva omplaceras eller eventuellt tas bort i samband med rivningar, om- och nybyggnationer. Här bör en dokumentation och planering ta vid snarast för att säkerställa bästa hantering i frågan.
- Avsnittet i programförslaget om konst och kultur (28) är väl framskrivet och överensstämmer med kulturnämndens lokal och kapacitetsbedömning för området. Samtliga funktioner som nämns scen, bibliotek, bio, teater och utställning kan integreras i kulturhuset. Här kan också med fördel planeras in ytor för skapande verksamhet som kan vara tillgängliga för områdets skolor under dagtid för slöjd och bildämnen. Lämplig placering är vid tunnelbanestationen och det centrala torget i kant med stadsparken. Kulturhuset blir på så sätt integrerat i stadsdelen och lätt att nå för övriga kommuninvånare och besökare. Genom sin placering i anslutning till stadsparken och torget kan verksamheterna spilla ut och ge liv till stadsmiljön.
- Musik och kulturskolor i kommunen har stort behov av verksamhetsspecifika lokaler för att möta behovet bör lokaler finnas i skolor för barn upp till 12 år för att stödja närhetsprincipen.
- Nacka aula nämns i förslaget som en tillgång som bör utvecklas. Denna uppfattning delar enheten och vill gärna se framväxandet av ett musikkluster i samklang med de skolorna i området med musikprofil och musikskolor i Nacka med verksamhet på Sickla ön.
- Förskoleplaceringen bredvid Nacka aula uppfattar enheten inte som optimal då den skär av kopplingen till stråket från aulan mot idrottsanläggningarna och tunnelbanan i öster. Förskola bör placeras längre söderut för ett mer ostört läge.



- Dans och cirkuslokaler bör läggas till i idrottsanläggningarna som placeras utmed Värmdöleden. Behovet är stort idag och kommer att öka med ökad befolkning.
- Kartan över offentliga service på sid 38 i programförslaget saknar kulturanläggningar och bör kompletteras med detta.

Ärendet

Ett förslag till detaljplaneprogram har upprättats för centrala Nacka.

Detaljplaneprogrammet syftar till att skapa en levande och attraktiv stadskärna i Nackas centrala delar. Programförslaget redovisar en tänkt exploatering om ca 4600 bostäder och ca 7000 bostäder med ett flertal välfärdsfastigheter i området. Programförslaget innefattar en utbyggnad av tunnelbanan varav två stationer kommer att placeras i programområdet; Järsla och Forum Nacka. Västra Sicklaön ingår i den regionala utvecklingsplanen, RUFSS, som en del i den centrala regionkärnan.

Programområdet innefattar Ryssbergen, Birka och Järsla i väster, i norr ingår Vikdalsvägens första del på norr om Värmdöleden, del av Jarlaberg, Järslahöjden, samt söderut avgränsas området av Saltsjöbanans sträckning utmed Järsla sjö och Lillängen. (se bilaga 1.)

- Centrala Nacka ska utvecklas till en attraktiv och hållbar stadsdel som i både sin utformning och funktion uppfattas som Nackas centrum.
- Centrala Nacka ska vara en levande och öppen stadsdel med attraktiva offentliga stråk och platser, samt en mångfald i innehåll: bostäder, arbetsplatser, handel, parker, kultur, service, skola och idrott.

Utgångspunkter

Utgångspunkten i förslaget är att gestalta staden utifrån det offentliga rummet. Gator, torg och parker ska utgöra stommen och inte vara överblivna ytor. Inom centrala Nacka finns förutsättning för en mångfald av offentliga platser. Mötet mellan det gamla och det nya ska enligt förslaget tillsammans skapa stadsdelen och ge en extra dimension. Centrala Nacka ska innehålla en blandning av bostadstyper och upplåtelseformer, arbetsplatser, handel, kultur, idrott, skolor och förskolor samt goda möjligheter till rekreation. En grundtanke är att variation och flexibilitet leder till större arkitektonisk variation samt en generell struktur som medger etappvis utbyggnad och olika behov över tiden. Utbyggnaden föreslås genomföras i tre etapper där etapp 1 innehåller mark som kan bebyggas i närtid. Etapp 2 innehåller ett område vid Värmdöleden som är beroende av tunnelbanan, ny bussterminal och koppling till Värmdöleden. Etapp 3 innehåller kommunal mark som inte kan tas i anspråk förrän befintliga verksamheter flyttats.

Kulturhistoriska värden

Nackas kulturmiljöprogram pekar ut ett antal områden och miljöer inom programförslagets område som är viktiga att ta hänsyn till i den fortsatta planeringen. Området Storängen är riksintresse för kulturmiljövården. Programområdet berör en liten del av Storängen, intill rondellen vid Värmdövägen och Vikdalsvägen. Området Järsla-Birka villaområde beläget mellan Värmdöleden och Värmdövägen pekas ut som kulturhistoriskt viktigt i kulturmiljöprogrammet. Ryssbergen omfattas av riksintresse för kulturminnesvården.



De kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöerna/byggnaderna inom programområdet är i huvudsak koncentrerade till området kring Järla-Birka och Järlehöjden. Byggnaderna och miljöerna berättar sin tydliga del i Nackas historia. Den ursprungliga landsvägen mellan Stockholm och Värmdö gick förr genom området och delar av den gamla sträckan är ännu bevarade. Till den tidiga bebyggelsen inom området hör Järla skola första byggnad, uppförd 1877. De Lavals verkstäder söder om Värmdövägen från 1890-talet samt de närliggande personalbostäderna som uppfördes i Järla-Birkas villaområde utgör också exempel på den tidiga bebyggelsen i området. Järla skolas utbyggnad berättar om skolväsendets utveckling med utbyggnader 1890, 1920 som tydliga markörer för den industriella expansionen i området. Därefter har skolan byggts på i flera etapper. Under 1960-talet byggdes ett antal offentliga byggnader såsom brandstationen, stadshuset, elverkshuset samt Nacka aula och Eklidens skola (fd Birka skola). Svenska Rotorfabriken byggdes under samma årtionde.

Det offentliga rummet

Förslaget tar sin utgångspunkt i följande definition av de offentliga rummen ett begrepp för platser eller utrymmen, inomhus såväl som utomhus, dit allmänheten enkelt har tillträde, alla på samma villkor. Det som främst avses är gator, torg, parker och grönområden och deras funktion som formella eller informella mötesplatser. De offentliga rummen i staden ska ha lika stor betydelse för stadslivet, upplevelser och vardagliga möten som demokrati, integration och samhällsutveckling. De ska vara attraktiva mötesplatser för alla där möjligheter till att se och höra andra, möta andra och interagera med varandra ska kunna ges. Den fysiska utformningen av det offentliga rummet påverkar livet i det på flera sätt; hur många människor och aktiviteter som uppehåller sig där, hur länge de är där och vilka typer av aktiviteter som är möjliga. Ett centralt parkstråk för gång- och delvis cykel ska i centrala Nacka fungera som en social arena där konst, kultur, idrott och rekreation binds samman i området. Stadsparken mellan stadshuset och korsningen Skvaltans väg och Vikdalsvägen blir stadsdelens vardagsrum. En naturlig samlingspunkt genom läget vid tunnelbaneuppgång och närhet till handel, bostäder, skola och idrott. Programmet har ambitionen att levandegöra torget under större delen av dygnet med plats för vistelse, uteserveringar, grönska m.m. Flera andra möjliga torgbildningar i mindre skala finns t ex vid Järla tunnelbanestation.

Kultur

Kulturutbudet har i förslaget stor betydelse för att skapa en levande och attraktiv centrummiljö. I centrala Nacka behövs fler publika anläggningar och aktiviteter för att stadsdelen ska bli mer attraktiv för stadsdelens och kommunens invånare. Det skulle kunna vara kulturhus, universitet, biograf, teater, lokaler för spontan aktivitet eller utställningshallar. Nacka aula med sin unika akustik och goda arkitektur bör bevaras och kan kompletteras med exempelvis verksamheter med kulturell inriktning. Kulturen och konsten är en viktig ingrediens för att skapa såväl rumslig som social hållbarhet.



Konst

Konstnärlig gestaltning i det offentliga rummet kan förstärka samband och knyta samman stadsdelen och samtidigt skapa trygghet, engagemang och delaktighet. Målpunkter och mötesplatser så som tunnelbanestationer, kollektivtrafikknutpunkter och torg har alla potential att utvecklas till konstnärliga gestaltningsplatser. Stadsparken kan utvecklas till ett konstcentrum och berikas med t ex scen, temporära konstutställningar och skulpturstråk. Med stöd av Öppna konsten – vision och strategi för arbetet med konst i det offentliga rummet antagen av Kommunfullmäktiga 2010 kan arbetet integreras i befintliga processer i stadsutvecklingen.

Kultur och fritidsenhetens synpunkter

Enheten ställer sig positiv till programförslaget i stort då kultur är väl integrerat i förslagets olika delar och tagit hänsyn till de kulturhistoriska värden som finns i området. Enheten vill lägga till vattentornet i Jarlaberg i listning av kulturhistoriskt viktiga byggnader att bevara. Vattentornet byggdes 1987 och är målat av konstnären Åke Pallarp. Vattentornet bör rustas upp och läggas till i listan över kulturhistoriskt viktiga byggnationer i programförslagets område.

Konst i det offentliga rummet lyfts på ett förtjänstfullt sätt upp i förslaget och baseras sig på den vision och strategi – Öppna konsten – som kommunfullmäktige antog 2010. Viktigt att ta med är de konstverk som av olika skäl kommer att behöva omplaceras eller eventuellt tas bort i samband med rivningar, om- och nybyggnationer. Här bör en dokumentation och planering ta vid snarast för att säkerställa bästa hantering i frågan.

Avsnittet i programförslaget om konst och kultur (28) är väl framskrivet och överensstämmer med kulturnämndens lokal och kapacitetsbedömning för området. Samtliga funktioner som nämns scen, bibliotek, bio, teater och utställning kan integreras i kulturhuset. Här kan också med fördel planeras in ytor för skapande verksamhet som kan vara tillgängliga för områdets skolor under dagtid för slöjd och bildämnen. Lämplig placering är vid tunnelbanestationen och det centrala torget i kant med stadsparken. Kulturhuset blir på så sätt integrerat i stadsdelen och lätt att nå för övriga kommuninvånare och besökare. Genom sin placering i anslutning till stadsparken och torget kan verksamheterna spilla ut och ge liv till stadsmiljön.

Musik och kulturskolor i kommunen har stort behov av lokaler för att möta behovet bör lokaler finnas i skolor för barn upp till 12 år för att stödja närhetsprincipen.

Nacka aula nämns i förslaget som en tillgång som bör utvecklas. Denna uppfattning delar enheten och vill gärna se framväxandet av ett musikkluster i samklang med de skolor i området med musikprofil och musikskolor i Nacka med verksamhet på Sicklaön som har ett stort behov av ändamålsenliga lokaler efter det att Elverkshuset inte finns att tillgå längre. Nacka konferenscentrum i anslutning till aulan kan med fördel omvandlas till lokaler lämpliga för musik.

Förskole placeringen bredvid Nacka aula uppfattar enheten inte som optimal då den skär av kopplingen till stråket från aulan mot idrottsanläggningarna och tunnelbanan i öster.



Förskola bör placeras längre söderut för ett mer ostört läge.. Dans och cirkuslokaler bör läggas till i idrottsanläggningarna som placeras utmed Värmdöleden. Behovet är stort idag och kommer att öka med ökad befolkning. Kartan över offentliga service på sid 38 saknar kultur och bör kompletteras med detta.

Ekonomiska konsekvenser

Välfärdsfastigheter verksamhetsspecifika lokaler för konst och kultur behöver utredas vidare i enlighet med kulturnämndens beslut om lokal och kapacitetsutredning 9 september 2014. En förstudie om kulturhus vid Vikdalstorget bör tas fram. Likaledes för en förstudie kring nacka aula genomförs för att belysa möjligheterna till musikkuster. Befintlig konst i det offentliga rummet i området bör listas och planeras för eventuella flyttar, upprustningar eller borttagande.

Konsekvenser för barn

Närhet till kultur och musiklokaler för deltagande i kulturlivet är av vikt för unga utövare. Programförslaget har i sina avsnitt om kultur på ett bra sätt lyft in kultur i förslaget men det bör kompletteras med barn och ungas lokaler för utövande av musik och kultur inom ramen för skola, förskola och fritid.

Bilagor

1. Förslag till detaljplaneprogram för centrala Nacka, Samrådshandling november 2014.

Helene Burmeister
utvecklingsledare kultur och näringsliv
Kultur och fritidsenheten